

М.М. Роїк,
студ. IV курсу, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри конституційного
права та правосуддя А.В. Левенець

ОСНОВНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Актуальність цього дослідження обумовлена зростанням кількості осіб з обмеженими фізичними можливостями та підвищенням ролі держави в удосконаленні механізму реалізації прав таких осіб.

Захист прав осіб з інвалідністю є складовою діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей людей з інвалідністю нарівні з іншими громадянами та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду.

Україна є учасником більшості основних міжнародних документів з прав людини, включаючи Конвенцію ООН “Про права осіб з інвалідністю”, що захищає права людей з обмеженими можливостями. Мета цієї Конвенції передбачена в статті 1 і полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поважання їх честі та гідності [1].

Ще в 2017 році законодавець вживав термін “інвалід” щодо цієї категорії осіб, проте, Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”, внеслися зміни до 37 Законів України щодо виключення із законодавства України та вживання терміну “інвалід” і заміни його терміном “особа з інвалідністю”. Таким чином, Закон привів норми чинного законодавства у відповідність до положень Конвенції ООН “Про права осіб з інвалідністю”. Крім того, запроваджуючи у вживання термін “особа з інвалідністю”, перш за все, акцент робиться на людині, а не на її інвалідності.

Статтею 4 Конвенції передбачено, що держави-учасниці зобов'язуються забезпечувати й заохочувати повну реалізацію всіх прав людини

й основоположних свобод всіма особами з інвалідністю без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності [1].

Слід зазначити, що прийняття окремої Конвенції про права інвалідів не означає встановлення нових прав для інвалідів. Конвенція заново підтверджує, посилює і розвиває права, які містяться в інших міжнародних правових актах.

Чинне законодавство розглядає інвалідність переважно як соціальну проблему, не гарантуючи відсутності обмежень їх основних прав – на працевлаштування та зайнятість, освіту, реабілітацію, доступність архітектурної та транспортної інфраструктури, доступ до інформації. Отже, від соціального захисту осіб з інвалідністю необхідно терміново переходити до реального забезпечення їх прав, а це означає приведення законодавства України у відповідність до стандартів Конвенції ООН про права цих осіб.

Стаття 9 Конвенції передбачає, що для того щоб надати особам з інвалідністю можливість вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах [1].

В кожному районі України визначено цілу низку заходів, спрямованих на забезпечення потреб та гідного рівня життя осіб з інвалідністю, сприяння діяльності громадських організацій та творчої ініціативи інвалідів, вирішення проблем подолання безбар'єрності середовища, підвищення ефективності використання коштів Фонду соціального захисту інвалідів, призначених для вирішення проблем професійної реабілітації та працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями, інші.

З прийняттям Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1982 року Всесвітньої програми дій стосовно людей з інвалідністю, міжнародне співтовариство одержало директивну основу для активізації роботи щодо профілактики, реабілітації і забезпечення участі інвалідів в суспільному житті країн, їх рівноправності з іншими членами суспільства [2].

Зазначена програма стала першою прийнятою на міжнародному рівні спробою подивитись на проблему інвалідності з двох сторін: з точки зору розвитку і з точки зору захисту прав людини. Цим вона засвідчувала значний відступ від традиційного підходу до проблеми,

який зосереджувався головним чином на стані задоволення потреб людей з інвалідністю у реабілітації.

Як зазначають результати багато чисельних досліджень, у світовій практиці за останні роки відбулися корінні зміни у поглядах і підходах до проблем інвалідності. Якщо раніше їх основу становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині – стан дотримання їхніх прав.

Перехід на позиції, в основі яких лежать права людини, одержав авторитетну підтримку Організації Об'єднаних Націй. Це засвідчують Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, які викладені в резолюції 48/96, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 року [3]. Вони розроблені з урахуванням досвіду, набутого під час проведення Організацією Об'єднаних Націй Десятиріччя інвалідів (1983 – 1992 роки), і об'єднують змістовно 22 правила, які охоплюють всі аспекти життя інвалідів і передбачають здійснення постійних заходів по вирівнюванню можливостей всіх інвалідів в реалізації прав людини.

Стандартні правила зіграли значну роль у формуванні цілеспрямованої політики і практики багатьох країн світу у сфері подолання проблем людей з інвалідністю.

Дотримання принципів, закладених у них, сприяло набуттю і поширенню успішного досвіду щодо забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю як громадян держави. Самі ж ці особи здобули можливість висловлювати свої почуття щодо несправедливості соціального становища мовою правозахисних норм. А громадські неурядові організації, які займаються проблемами захисту прав людини, почали більше виявляти уваги до цієї проблеми і активніше виступати в ролі правозахисників [4].

Проведений аналіз основних міжнародних актів у сфері захисту осіб з інвалідністю доводить, що світове співтовариство забезпечує та захищає права цієї категорії осіб на міжнародному рівні. Конвенція про права інвалідів, яку ратифікувала Україна – є міжнародним договором, в якому визначаються права осіб з інвалідністю, а також зобов'язання держав-учасників Конвенції в цілях сприяння, захисту і забезпечення цих прав. Всесвітня програма дій щодо інвалідів забезпечує сприяння ефективним заходам з метою попередження інвалідності, відновлення працездатності і реалізації цілей “рівності” і “повної участі” інвалідів у соціальному житті. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів охоплюють всі аспекти життя інвалідів і передбачають здійснення постійних заходів по вирівнюванню можливостей всіх інвалідів в реалізації прав людини. Створення і функціонування

належної виробничої, соціальної та реабілітаційної інфраструктури допоможе особам з обмеженими фізичними можливостями користуватись своїми правами на рівні з іншими громадянами, пристосуватися до самостійного життя і за наявності державної підтримки відчувати себе корисними для суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю ООН: від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення 27.03.2019).
2. Всесвітня програма дій стосовно людей з інвалідністю: від 3 грудня 1982. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_427(дата звернення 27.03.2019).
3. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів/ Міжнародні стандарти повноцінної життєдіяльності. Київ: Амос, 2006.
4. Дем'янюк О. Й. Правовий захист осіб з функціональними обмеженнями: Збірка нормативних документів. Луцьк: РВЦ ЛІРоЛ, 2008. С. 14-20.